

KETKÄ OVATKAAN KÄYNEET PORVOONJOELLA?

Virittäjässä 2/2001 Johanna Halonen kommentoi kriittisiä huomioita (Hiltunen 2001:124–), joita olin tehnyt hänen artikkelistaan (Halonen 2000: 416–). Osa hänen esittämistään arvioista on mielestäni perusteettomia, eikä Porvoonjokilaakson asuttamiseen löytynyt vielääkään tyydyttäviä selityksiä. Keskustelu siis jatkuu edelleen.

Halonen leimaa minut ensinnäkin historian tutkijaksi eli kyseessä olevan tutkimusteeman kannalta jossain määrin »diletantiksi» tai »toistaitoiseksi». Mielestäni me kuitenkin kirjoituksissamme liikumme kumpikin historiallisen nimistö tutkimuksen tieteidenvälisessä kentässä. Halosen näkökulma ei ratkaisevasti eroa omastani, vaikka au-liisti myönnän hänen kielitieteellisen kompetenssinsa.

GERMAANISET NIMET

Halonen syyttää minun tulkitsevan paikan nimiä »helpoimman kautta», kun esitän germaanisperäisiä etymologioita. Nimet tulisi hänen mukaansa — aivan oikein — tulkita »alueen omalle nimistölle luonteenomaisella tavalla». Ylipääsemättömäksi ongelmaksi muodostuu kuitenkin esittämieni nimien

kohdalla juuri se, ettei niitä yksinkertaisesti ole mahdollista tulkita suomen eikä ruotsin kielen pohjalta. On pakko lähteä »merta edemmäs kalaan», mistä Halonen tosin kovasti varoittelee.

Luonteva selitys ainakin *Askolan*, *Haikkoon*, *Hattulan*, *Kerkkoon*, *Teissalan* ja *Vakkolan* nimille löytyy nimittäin juuri vanhas-ta saksalaisperäisestä miehennimistöstä. Nämä nimet ovat kaikkein vanhinta ja keskeisintä asutusnimistöä Porvoonjokivarressa. En havainnut Halosen pystyneen esittämään näille nimille yhtään parempiakaan etymologioita. Hänen kritisoimansa *Hinthaaran* nimen germaanisperäisen etymologian esitinkin vain mahdollisena, ehkä hyvinkin epävarmana hypoteesina.

Kautta linjan tuntuu siltä, että Halonen moittii vain kirjoitukseni sivujuonteita, eikä suinkaan itse pääväittämiä. Hän takertuu nooteihin, mutta sivuuttaa itse leipätekstin. Oletustani saksalaisperäisestä vaikutuksesta Porvoonjoella ei hänen argumenteillaan ole millään lailla horjutettu.

RANNANSIIRTYMÄKRONOLOGIA

Halonen kritisoi itsekkin epävarmana pitämäni oletusta, että Teissalan kylän nimi

▷

sisältäisi *-salo-*määritteen. Samalla hän ei kuitenkaan huomaa romuttavansa edellisessä artikkelissaan (Halonen 2000: 420) esittämiään omia rannansiirtymäkronologiaan perustuvia etymologioita.

Kirjoituksessaan Halonen näet väittää, että Askolan *Valkamaan* (ehkä **Valkama*) ja *Takaniemen* nimet voisivat olla peräisin jo mesoliittiselta kivilaudelta. Tätä hän perustelee sillä, että nämä paikat sijaitsevat niin korkealla nykyisestä merenpinnasta (30 m ja 50–55 m), että ne olisivat olleet meren rannalla tuhansia vuosia sitten.

Uudessa artikkelissaan Halonen kuitenkin esittää, että »paikannimiä etymologioitaessa maankohoaminen voitaneen ottaa huomioon enintään 5 mpy. saakka» (Halonen 2001: 312). Tällä rajauksellaan Halonen kuitenkin tekee aiemmin esittämänsä ajoitukset täysin mahdottomiksi. On siis luontevinta tulkita *Valkamaa* ja *Takaniemi* Porvoonjoen rannan — eikä suinkaan meren rannan — nimiksi, kuten Halonen koettaa todistella (Hiltunen 2001: 125).

PORVOONJOEN AIEMPI NIMI

On selvää, että Porvoonjoella on aikaisemmin ollut jokin muu kuin nykyinen ruotsalaisperäinen nimi. Halonen tyrmää alaviitteessä esittämäni »heiton», että tuo varhempi nimi voisi olla **Saksa(n)joki*. Myönnän, että arveluni oli vain työhypoteesi, jolle ei ehkä ole mahdollista esittää kovin vakavia todisteita. Paljon todennäköisempi olisi Porvoonjoen latvoilla tavattu nimi **Kauppa-joki*, jota en kuitenkaan nyt pysty dokumentoimaan. Se vastaisi sisällöltään jokseenkin Novgorodin kronikan *Kupetskaja rekaa*, joka — vastoin Halosen väittämää — tutkijoiden pääosan mukaan tarkoittaa juuri Porvoonjokea.

Halosen hypoteesi **Savijoesta* Porvoonjoen aikaisempänä nimenä kaatuu omaan

mahdottomuuteensa. Jos nimet tulee — Halosen sanoin — tulkita »alueen omalle nimistölle luonteenomaisella tavalla», ei hänen oletukselleen jää juuri tilaa. Teoria sisältää liian paljon todistamattomia oletuksia ollakseen tieteellisesti validi.

Savijoella on jo olemassa selvä denotaatio olemassa olevaan vesiväylään. Se on kaikkien havaittavissa oleva joki, vaikkakin pienenlainen. Miksi sitten rakennella konstruktio, jonka mukaan nykyinen *Savijoki* olisikin ollut **Savijoenjoki*, ja itse *Savijoki* olisikin nykyinen *Porvoonjoki*? Nimistössä voi toki tapahtua monia kummallisiakin muutoksia, mutta tämä selitys kalskahtaa aivan liian tarkoitushakuiselta ollakseen tosi. Sille ei ole myöskään osoitettavissa mitään tukeaa kirjallisista lähteistä tai kielentutkimuksesta. Merta edemmäs ei tässä tapauksessa kannattaisi lähteä kaalaan.

KARJALAISET JA VARSINAIS- SUOMALAISET PORVOONJOELLA

Olemme Halosen kanssa samaa mieltä siitä, että Porvoonjokilaakso on hämäläisperäisen väestön asuttama. Sen sijaan kiistelemme siitä, onko keskisellä Uudellamaalla havaittavissa jälkiä myös varsinaissuomalaisesta ja karjalaisesta asutuksesta. Mielestäni todisteet näiden heimojen vaikutuksesta ovat riittämättömät ja selitettävissä muutoin kuin asuttamishypoteesilla.

Varsinaissuomalaiseksi väitetyt piirteet ovat siinä määrin »yleislänsisuomalaisia», ettei niitä voi käyttää tukena oletukselle nimenomaan lounaisrannikon väestön siirtymisestä Porvoonjoelle. Varsinaissuomalaisen murrealueen ja Porvoonjoen välimatka on myös varsin pitkä ja vanhastaan hämäläisten asuttama tai ainakin heidän etupiiriään. Kyseessä pitäisi siis olla jonkinlainen kaukosiirtolaisuus, jolla ei ole elimellistä yhteyttä lähtöseutuun.

Uudenmaan kulkuyhteydet eivät myöskään tue hypoteesia varsinaissuomalaisista siirtolaisista. Sisämaan poikittaisliikennettä ei juurikaan ollut ennen Suuren Kuningaskaantien valmistumista joskus 1300-luvulla. Tällöin Porvoonjokilaakso kuitenkin oli jo vahvasti hämäläisten asuttama, ja sen suuhun oli nousemassa Porvoon kaupunki. Varsinaissuomalaisten siirtymisestä itään ei myöskään ole olemassa kirjallista evidenssiä, kuten hämäläisten nautinnasta Suomenlahdella.

Karjalaisiksi tulkitut vaikutteet (*kulkunimet, Katissuo, Kiiala ja Tarkkinen*) on varsin helppo tulkita myös toisin. Ne eivät todellakaan edellytä väestön siirtymistä idästä Porvoonjoelle. Tämä olisi myös vastoin kaikkia tuntemiamme historiallisia dokumentteja.

Halosen hypoteesit jäävät siis hypoteeseiksi ja odottavat huomattavasti vahvempaa argumentointia. ■

PETRI HILTUNEN

Topenontie 144

14300 Renko

Sähköposti: *petri.hiltunen@evl.fi*

LÄHTEET

HALONEN, JOHANNA 2000: Rautakautista asutusta etsimässä — Askolan asutushistoriaa paikannimistön valossa. – *Virittäjä* 104 s. 416–435.

HILTUNEN, PETRI 2001: Uudenmaan sisäosien asuttaminen paikannimistön valossa. – *Virittäjä* 105 s. 124–129.